

**PSZICHOLÓGIATÖRTÉNETI METSZETEK:
WUNDT ÉS A PSZICHOLÓGIA KEZDETE(I)**

Szerzők:

Mező Ferenc (Ph.D.)
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Szerző e-mail címe:
ferenc.mezo1@gmail.com

Lektorok:

Olteanu Lucián Liviusz (Ph.D.)
Gál Ferenc Egyetem

Lestyán Erzsébet (PhD.)
Gál Ferenc Egyetem

és további két anonim lektor

Absztrakt

Bár a pszichológia születését gyakran Wilhelm Maximilian Wundtnak tulajdonítják, vitatható, hogy mi jelenti egy új tudomány kezdetét. Kezdő esemény lehet például a tudományág nevének első használata, az első pszichológiai könyv, folyóirat vagy egyetemi kurzus megjelenése, vagy az első pszichológiai laboratórium felállítása (mint az Wundt esetében is történt).

Kulcsszavak: Wundt, psychology

Diszciplina: pszichológia

Abstract

*HISTORICAL SKETCHES OF PSYCHOLOGY:
WUNDT AND THE BEGINNING(S) OF PSYCHOLOGY*

Although the birth of psychology is often attributed to Wilhelm Maximilian Wundt, it is debatable what constitutes the beginning of a new science. A starting event could be, for instance, the first use of the discipline's name, the publication of the first psychological book, journal, or university course, or the establishment of the first psychological laboratory (as was the case with Wundt).

Keywords: Wundt, psychology

Discipline: psychology

Mező Ferenc (2024): Pszichológiatörténeti metszetek: Wundt és a pszichológia kezdete(i). *OxIPO – interdiszciplináris tudományos folyóirat*, 2024/4. 9-24.
Doi: <https://www.doi.org/10.35405/OXIPO.2024.4.9>

Noha a pszichológia, mint önálló tudomány kezdeteként 1879-et, a Wundt által létrehozott lipcsei pszichológiai laboratórium alapításának évét szokás megjelölni, a pszichológiai témák és maga a „pszichológia” kifejezés, miként az első pszichológiai laboratórium létrejötte is, korábbra tehető (v.ö.: Luccio, 2013). Az alábbiakban röviden összefoglaljuk a pszichológia Wundt előtti és Wundt általi alakulásának főbb aspektusait.

A pszichológia kezdetei

A pszichológia kezdetei után történő kutatás során felmerül, hogy mi legyen az a referenciapont a tudománytörténetben, amit kiindulópontként lehetne tekinteni. Az egyik lehetőség, hogy a pszichológia által kutatott témák kultúrtörténetbeli előfordulását tekintjük viszonyítási pontnak. Egy másik lehetőség, hogy a „pszichológia” kifejezés első említéséhez igazodunk. Egy újabb referenciapont lehet az első pszichológiai kutatóhely vagy az első pszichológiai szakfolyóirat, illetve szakkönyv megjelenésének időpontja. Esetleg az első egyetemi szintű pszichológiai képzés létrejöttét is említhetnénk.

Anélkül, hogy állást foglalnánk abban, hogy mihez célszerű kötni a pszichológia kialakulásának kezdetét, az alábbiakban áttekintjük a felsorolt lehetséges kezdő eseményekkel kapcsolatos lényegesebb információkat – az Olvasóra bízva annak eldöntését, hogy ő személy szerint melyik esemény mellett voksol, ha a pszichológia kialakulásának kezdetét kellene meghatározni.

Ókor: a pszichológiai témák megjelenésének kezdetei

A pszichológia által kutatott témák – például: test és lélek kapcsolata, érzelmek, személyiség, kommunikáció stb. – már az ókori filozófusok munkáiban is megjelentek (lásd például: 1. táblázat). Jelen műnek nem célja a részletes filozófiai, filozófiatörténeti áttekintés – az érdeklődők számára ajánljuk Braun (2001), Turgonyi (2001), O'Donnell (2006) műveit. Itt annyit cészerű megjegyezni, hogy a pszichológiai jellegű témák felvetése már nem volt teljesen újszerű jelenség Wundt korában, a 18-19. században, ám Wundt kutatási megközelítése mégis annak tekinthető.

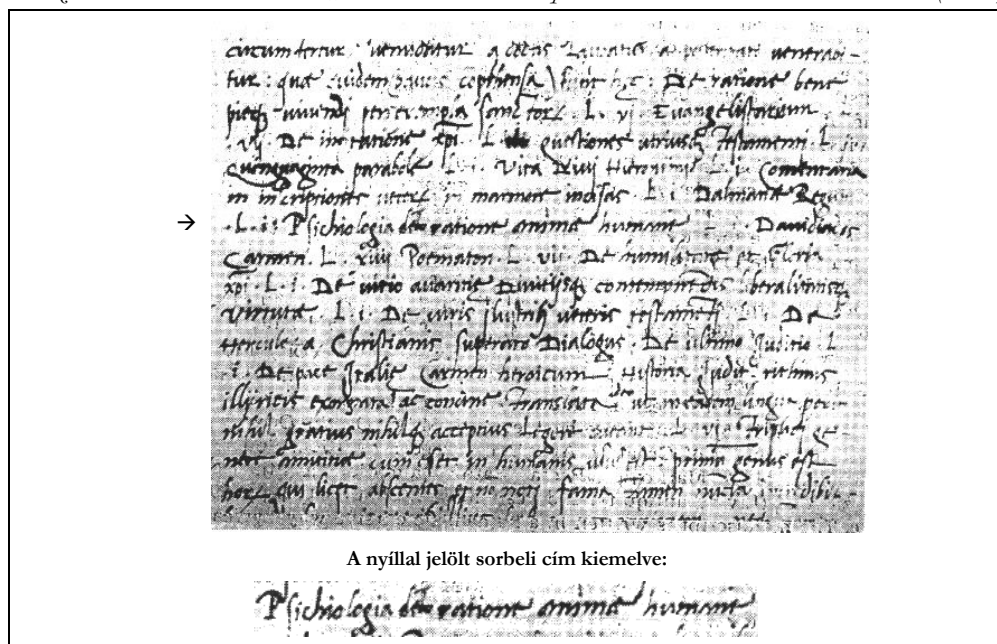
1524 vagy előtte néhány évtizeddel: a pszichológia (pontosabban annak latin alakjára a „psychologia”) kifejezésre történő első (ám pontatlan) utalás

Krstić (1964) szerint a „pszicho” és „logosz” elő- és utótagokból álló összetett kifejezés első említése a horvát irodalom atyjaként is ismert Marko Marulić (1450-1524) dalmát humanista író által alkotott „Psychiologia de ratione animae humanae” (Pszichológia az emberi lélek természetéről) című műhöz köthető – aminek azonban csak a címe maradt fent a kortársa Franjo Božičević-Natalis által kiadott „Vita Marci Maruli Spalatensis” (Marko Marulić spliti élete) műben szereplő címjegyzékben (hivatkozik rá: Jovanović, 2008; 1. ábra). E címben a „psychologia” helyett a „psychiologia” kifejezés szerepel, de ez talán pusztán elírás is lehet.

1. táblázat: Példák pszichológiai témák tárgyalására Platón és Arisztotelész ókori filozófusok műveiben. Forrás: a Szerző

Szerző	Angol/latin cím (magyar cím)	Megjegyzés	Bibliográfia
Platón (i.e. IV. sz.)	Phaedrus (Phaidrosz)	Platón itt tárgyalja a lélek természetét és halhatatlanságát, és a lélek három részre osztását is itt fejt ki: értelem (logistikon), indulat (thymocides) és vágy (epithymetikon).	Plato (1997a)
	Phaedo (Phaidón)	Platón a lélek halhatatlansága mellett érvel, és a reinkarnáció és az ideák világának elméletét részletezi.	Plato (1997b)
	The Republic (Az állam)	A lélek szerkezetének és funkcióinak részletes vizsgálata mellett Platón bemutatja, hogyan felelnek meg a lélek részei az ideális állam osztályainak.	Plato (1997c)
Arisztotelész (i.e. IV. sz.)	De Anima (A lélekről)	Ez Arisztotelész fő műve a pszichéről. Ebben definiálja a lelket, mint az élőlények formái princípiumát, amely felelős az életfolyamatokért (például érzékelés, gondolkodás és mozgás). A lélek különböző típusait vizsgálja: vegetatív (növényi), érzékelő (állati) és gondolkodó (emberi). Meghatározza a lélek természetét, funkcióit és kapcsolatát a testtel.	Smith (1984)
	Metaphysics (Metafizika)	Ebben Arisztotelész a lélek létezését és kapcsolatát vizsgálja a testtel, valamint a megismerés alapelveit is érinti.	Ross (1984)
	Nicomachean Ethics (Nikomakhoszi Etika)	Arisztotelész itt a lélek erkölcsi vonatkozásait és az erényekkel való kapcsolatát tárgyalja.	Ross és Urmson (1984)

1. ábra: Marulic „Psychologia de ratione animae humanae” művének említése (a nyíllal jelölt sorban) a Božičević-Natalis által kiadott „Vita Marci Maruli Spalatensis” című műben. Forrás: Krstić (1964)

1574: a „pszichológia” szó első nyomtatott könyvben történő megjelenése

Johann Thomas Freigius (ismert névalak még: Frey vagy Frigius, 1543-1583) német skolasztikus filozófus 1574-ben Bázelen megjelent „*Quaestiones εωθιναι και δειλιναι seu logicae et ethicae*” című művében jelent meg először a „pszichológia” szó nyomtatott könyvben (Freigius, 1574; Luccio, 2013).

1582: a „pszichológia” kifejezés egyetemi előadásokban történő említése

Rudolphus Goelenius (ismert névváltozatai még: Rudolf vagy Rudolph, Gockel vagy Göckel, 1547-1628) német skolasztikus filozófus, orvos, fizikus, csillagász, matematikus) marburgi Philipps-Universität Marburg egyetemen fennmaradt előadásjegyzetei arra utalnak, hogy Göckel már 1582-ben használta a „pszichológia” kifejezést egy tudományági felosztás keretein belül (Krstić, 1964).

1590: a „pszichológia” szó olyan könyvcímben történő első említése, amely esetében a teljes szöveg is fennmaradt

Az imént említett Rudolph Goelenius 1590-ben jelentette meg „*ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: hoc est, de hominis perfectione, animo, et in primis ortu hujus, commentationes ac disputationes quorundam theologorum et philosophorum nostrae aetatis*” („Pszichológia: vagyis az ember tökéletességéről, elméjéről és különösen eredetéről – korunk bizonyos teológusainak és filozófusainak megjegyzései és vitái, amelyeket a következő oldalon mutatunk be”) című

antológiáját. Ez az első olyan könyv, amelynek címében szerepel a „pszichológia” kifejezés és melynek teljes szövege fennmaradt (Hatfield, 2019).

Megjegyzés: Göckel könyve mindössze négy évvel előzte meg, tanítványa Otto Casmann (akinek ismert névváltozata még: Casmannus, 1562-1607) német humanista teológus, filozófus „*Psychologia anthropologica, sive animae humanae doctrina, methodice informata*” – kb. „Anthropológiai (embertani) pszichológia, vagyis az emberi lélek tudománya módszeres feldolgozásban” – című művét (Casmann, 1594, lásd még: Krstić, 1964), ami még közelebb áll a mai értelemben vett pszichológiai fogalmunkhoz, és ami már nem antológia jellegű könyvnek tekinthető.

1857: kísérleti pszichológiai képzés

Wilhelm Maximilian Wundt (a továbbiakban röviden: Wundt) 1857-ben kezdett el kísérleti pszichológiai tárgyú kurzust tartani Heidelbergben. 1875-től a Lipcsei Egyetem munkatársaként (egy időben rektoraként) nagy energiát fektetett a pszichológus nemzedékek nevelésébe (életében 183 doktorandusza volt, köztük 70 külföldi hallgató – Fahrenberg, 2011).

1873-1874: az első kísérleti pszichológiai témájú szakkönyv megjelenése

Wundt 1873-1874. években két kötetben jelentette meg „*A fiziológiai pszichológia alapelvei*” című művét (Wundt, 1874). A könyv a kísérleti pszichológia, s tágabb értelemben az éppen kibontakozó pszichológia tudomány korabeli alapműve.

1875: az első oktatási célú pszichológiai laboratórium megalapítása

Az első oktatási, demonstrációs célú pszichológiai laboratóriumot 1875-ben, négy évvel Wundt kísérleti pszichológiai laboratóriuma előtt alapította William James az Amerikai Egyesült Államokban, a Harvard Egyetemen (Cherry, 2023)

1879: az első kutatási célokat is szolgáló kísérleti pszichológiai laboratórium létrehozása

Wilhelm Maximilian Wundt által létrehozott kísérleti pszichológiai laboratórium évét, 1879-et szokás a pszichológia „születési évének” tekinteni. A részleteket lásd jelen írás további részében.

1905: az első pszichológiai folyóirat megjelenése

Wundt 1905-ben kezdte megjelentetni a Psychologische Studien (Pszichológiai Tanulmányok) című tudományos folyóiratot. A Psychologische Studien tekinthető az első pszichológiai szakfolyóiratnak. A lap előzménye a mintegy 24 évvel korábban, ugyancsak Wundt által alapított Philosophische Studien (Filozófiai Tanulmányok) folyóirat volt.

A fentieket áttekintve látható, hogy a pszichológia kezdete helyett célszerűbb annak kezdeteiről beszélni. Valójában mindössze szubjektív nézőpont kérdése, hogy ki mit tekint e tudományág kiindulópontjának. Ugyanakkor az is észrevehető, hogy a 19. század közepétől kezdődően egy név többször is felbukkan a pszichológiával kapcsolatos úttörő kezdeményezések megvalósítói kapcsán. Wundtról van

szó, akit tagadhatatlan tudományszervező és népszerűsítő érdemei miatt a pszichológia atyjaként is szokás titulálni.

Wilhelm Maximilian Wundt

A „pszichológia atyja”-ként Wilhelm Maximilian Wundt (2. ábra), német származású fiziológust, filozófust és pszichológust szokás nevezni, akinek nevéhez kötődik az első:

...a) pszichológiát mint önálló tudományt megalapozó könyv megírása (1873-1874);

b) pszichológiai kutatásokat szolgáló laboratórium (1879), ami a maga korában modellként szolgált a világ további pszichológiai laboratóriumainak is (megjegyzés: William James laboratóriuma az USA-ban

2. ábra: Wilhelm Wundt (1832-1920) német pszichológus 1902-ben (70 éves korában). Forrás: ismeretlen szerző fényképét (Net1) közli: Peschkau (1902/1903)

ugyan négy évvel korábban, 1875-ben létrejött, de csak oktatási, demonstrációs céllal működött);

...d) pszichológiai témákra fókuszáló folyóirat megalapítása (a címében még filozófiai előzménylap 1881-ben, a címében is pszichológiai lap 1905-ben alapult);

...e) egyetemi szintű pszichológiai képzés megszervezése, és így az első pszichológus generációk oktatása.

Gustav Theodor Fechner nyomán Wundt tekinthető a kísérleti pszichológia atyjának, s őt tekinthetjük a pszichológia mint önálló tudomány egyik úttörőjének (Fahrenberg, 2011). Megjegyzés: Wundt kutatásait pedig Fechner pszichofizikai munkája inspirálta. Montgomery (2018) szerint Fechnerben a Wundt-i kísérleti pszichológiai kutatások ihletőjét, Wundtban pedig a pszichológia mint önálló diszciplína alapítóját és népszerűsítőjét tisztelhetjük. E népszerűsítő munkát fémjelzi például, hogy Wundt élete 87 évében közel 500 tudományos (köztük pszichológiai tárgyú) közleményt adott közre több mint 53 000 oldal terjedelemben. Írásaiból is kibontakozik, hogy pszichológiai érdeklődési köre a mai értelemben vett általános pszichológiától (főként az érzékelés pszichofiziológiájától) a tudat pszichológiáján, az érzelmek pszichofiziológiáján és a nyelv pszichológiai kutatásán át a valláspszichológiáig, s a mai értelemben vett szociálpszichológiai témáig terjedt.

Wundt 1832. augusztus 16.-án született Neckarauban, Mannheim közelében és 87 éves (15 nap híján 88 éves) korában, 1920. augusztus 31.-én hunyt el a Lipcse kör-

nyéki Grossbothen-ben. Wundt életrajzát már többen feldolgozták – lásd: Baldwin (1980), Bringmann (1979), Bringmann és Bringmann (1980), Bringmann, Bringmann és Ungerer (1980), Diamond (2001), Hall (1912) Herrmann (1996), Jahnke (1998), Kim (2006), Lamberti (1995), Meischner és Eschler (1979), Meischner-Metge (1990, 1998, 2003, 2006), Métraux (1980), Schlotte (1955/56), Sprung (1979), Steinberg (2002), Takasuma (2001), Titchener (1980), Ungerer (1980), Wade, Sakurai és Jiro Gyoba (2007), Wontorra (2009) és Fahrenberg (2011) műveit, illetve önéletrajzi írását (Wundt, 1920).

Az alábbiakban röviden összefoglalásra kerül Wundt életének néhány lényegesebb eseménye, annak évszáma és Wundt hozzátvetőleges (az esemény évéből kivont születési év alapján kalkulált) életkora az esemény évében:

1832	Wilhelm Maximilian Wundt 1832. augusztus 16.-án született meg Neckarauban (Németországban). Gyermekkori tanulmányi teljesítményét egyrészt gyenge iskolai bizonyítványa jelzi, másrészt az, hogy egyik oktatója szerint képességei alapján kitűnő postás válhatna belőle (Fahrenberg, 2011).
1851	A heidelbergi Lyceumban a 19 éves Wundt gyenge eredményekkel fejezte be tanulmányait. Ennek következményeként ott nem volt lehetősége bekapcsolódni a további

	tudományos képzésbe. A tübingeni egyetemen azonban elkezdhetette orvosi tanulmányait.		35 éves korában (1867-ben) meg is választották, azonban 36 éves korában (1868-ban) lemondott e tisztségéről.
1853	Wundt 21 évesen visszatért Heidelbergbe. Megjelenik első cikke (Wundt, 1853), amiben a saját vizelésében található só koncentrációját vizsgálta.	1871	Wundt 39 éves korában lett a heidelbergi egyetem professzora, illetve vette feleségül Sophie Maut.
1855	Wundt 23 éves korában tett orvosi vizsgát Heidelbergben (a vizsgázók között az első helyen végzett). 1855-ben írt orvosi disszertációja tekinthető az egyik első kísérleti pszichológiai művének. Témája a hisztériás páciensek tapintási észlelése volt.	1873-1874	Grundzüge der physiologischen Psychologie (magyarul: A fiziológiai pszichológia alapelvei) című két kötetes művét (Wundt, 1874) 41-42 éves korában jelenteti meg, melyben lényegében a kísérleti, illetve laboratóriumi pszichológia alapjait adta közre. A műben cáfolta Auguste Comte (1798-1857) és Immanuel (születés kori nevén: Emanuel) Kant (1724-1804) filozófusok állítását, miszerint a lélek nem lehet kutatás tárgya.
1857	Wundt 25 éves korában már kísérleti pszichológiai kurzust tartott.		
1858-1864	26-32 éves korában Wundt a heidelbergi filozófiai intézetben Helmholtz asszisztense. Életrajzírója, G. Stanley Hall szerint innen matematikai gyengeségei miatt kellett távoznia (Hall, 1912). Közben, 1862-ben, 30 éves korában jelent meg „Beiträge zur Theorie der Sinneswahrnehmung” („Hozzászólások az érzékszervi percepció elméletéhez” című, 492 oldal terjedelmű könyve (Wundt, 1862).	1875	43 éves korában Wundt elfoglalja a Lipcsei Egyetem által felajánlott filozófiai katedrát, ahol 42 éven át dolgozik.
1866-1868	Wundt 34 éves korában, 1866-ban jelentkezett a badeni parlamentbe,	1879	Wundt (47 éves korában) alapítja meg Lipcsében az első kísérleti pszichológiai laboratóriumot. A laboratórium egyetlen, a kísérleti pszichológiai kutatásokat segítő eszközökkel felszerelt helységről állt. Ezt az évszámot szokás a pszichológia születési éveként megjelölni.

1881	Annak érdekében, hogy kutatási eredményei közlését elősegítse 1881-ben (49 éves korában) indítja el a húsz kötetet megélt Philosophische Studien (Filozófiai Tanulmányok) című folyóiratot, aminek címét aztán 1905-ben megváltoztatja. Az új cím: Psychologische Studien (Pszichológiai Tanulmányok).	1892	Wundt 60 éves korára a kísérleti pszichológiai laboratórium már tizenegy helyiségből állt.
1885-től	53 és 77 éves kora (1885 és 1909) között 15 asszisztenssel dolgozott (lásd többek között Meischner-Metge, 2003, illetve: 2. táblázat). Wundt 183 doktorandusza közül 70 külföldi volt (köztük 18 amerikai). Tanítványai, látogatói közül több később a pszichológia ismert és sokat hivatkozott kutatójává vált – lásd például (Fahrenberg, 2011): Lange, Mead, Sapir, Whorf, Vigotszkij, Cattell, Spearman, Titchener.	1905	73 éves korában kezdte kiadni a Psychologische Studien (Pszichológiai Tanulmányok) című lapot. Ez az első pszichológiai szakmai folyóirat.
1889-1890:	57-58 éves korában rektorrá választják, s az egyetem 500. évfordulóján ő szónokol.	1920	Wilhelm Wundt 87 éves korában (1920-ban) fejezte be Erlebtes und Erkanntes (magyarul kb. „Tapasztalatok és felfedezések”) című önéletrajzi művét (Wundt, 1920), majd nyolc nappal később, 1920. augusztus 31.-én (15 nappal 88. születésnapja előtt) elhunyt Németországban, a Lipcsétől kb. 33 kilométerre található Großbothen (Grossbothen) községben, ami napjainkban Grimma város külvárosának része).

2. táblázat: A Wundttal dolgozó pszichológusok nevei a Wundttal való kapcsolatuk időrendi sorrendjében (a zárójelben nem szereplő nevek az asszisztenseket jelzik - a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján). Forrás: Fahrenberg (2011, 192. o.)

Alkalmazottak 1900-ig	Angol-amerikaiak	Asszisztensek
(E. Kraepelin)	J. Mck. Cattell	P. Mentz
(H. Münsterberg)	(E.B. Titchener)	E. Monsch
(A. Lehmann)	(L. Witmer)	R. Müller
L. Lange	Ch. Spearman	W. Möbius
O. Külpe		F. Krueger
A. Kirschmann		O. Klemm
E. Meumann		P. Salow
(K. Marbe)		W. Moede
F. Kiesow		F. Sander
(G.G. Lipps)		
(G.W. Störring)		
W. Wirth		
E. Dürr		

A pszichológia helye a tudományok rendszerében

Wundt szerint

Wundt széleskörű, multidiszciplináris érdeklődését jellemzi, hogy publikációiban foglalkozott például pszichológiával (azon belül a pszichológia élettani, pszichofiziológiai hátterével, a pszichológia alapjaival és Völkerpsychologie-val (ez magyarul néplélektannak vagy etnikai pszichológiának fordítható, ami napjainkban a szociálpszichológia és a kulturális antropológia által vizsgált kérdésekre fókuszált), filozófiával (ezen belül etikával, logikai rendszerekkel, a tudás elveivel és a tudományos kutatás módszereivel); egyéb témakörökkel (például: a pszichológia tudományos elmélete a logikán belül, ismeretelméleti és módszertani kérdésekkel).

Wilhelm Wundt lánya, Eleonore Wundt (1927) apja pszichológiai és filozófiai publikációit a következő tartalmi kategóriákba sorolta (hivatkozik rá: Fahrenberg (2011, 14-15. o.):

A. Általános és kísérleti pszichológia

1. Általános kérdések
2. Feladatok és útmutatások
3. Módszerek
4. Érzékelés
5. Felfogás és képzelet
6. Érzések
7. Akarat
8. Tudatosság és figyelem
9. Álom, hipnotizálás és szuggesztió
10. Pszichológiai fejlődés
11. A lélek problémája és egyéb filozófiai határkérdések a pszichológiában

B. Néplélektan:

1. Általános kérdések
2. Módszerek és útmutatások
3. A nyelv
4. A művészet
5. Mítosz és vallás
6. Társadalom
7. Törvény
8. Kultúra és történelem

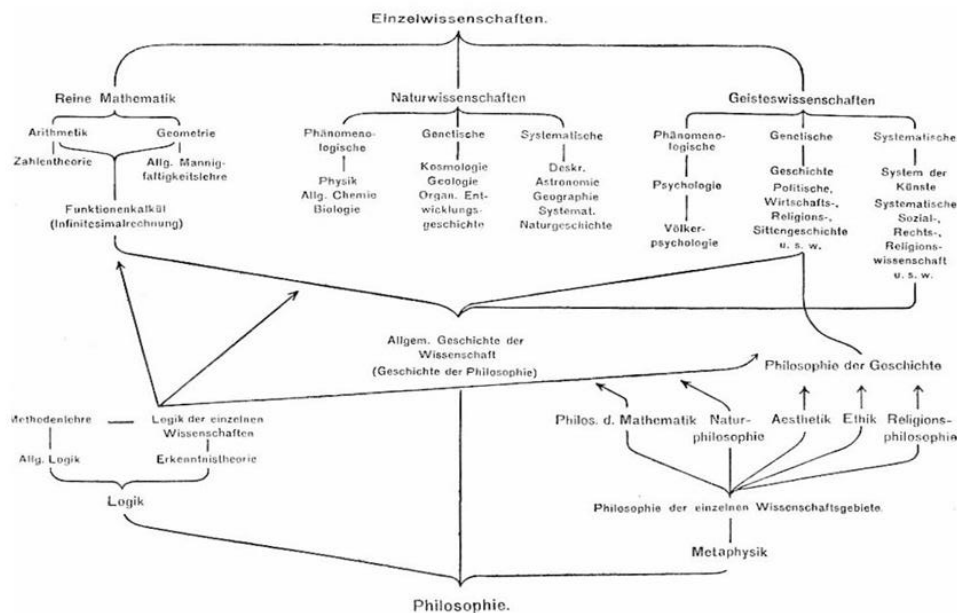
C. Filozófia

1. Általános filozófia
2. Logika
3. Etika
4. Metafizika

Wundt esetében lényeges kiemelni, hogy a pszichológiát a filozófiai és fiziológiai alapokon nyugvó, mégis önálló fenomenonként (jelenségként) megjelenő lelki jelenségeket vizsgáló tudománynak tekintette. Wundt felfogásában a pszichológiának figyelembe kell ugyan vennie a fiziológiai és biológiai alapokat, de mégsem természettudományról, hanem olyan „empirikus szellemtudományról” van szó, aminek a filozófiával és az etikával is szoros kapcsolata van (Fahrenberg, 2011).

A 3. ábra Wundt halálának évében (87 éves korában) közölt elképzelését tükrözi a tudományok rendszeréről, s abban a pszichológia helyéről. A 3. ábra alján található filozófia (Philosophie) logikára (Logik), általános tudománytörténetre (filozófiatörténetre – Allgem. geschichte der Wissenschaft, Geschichte der Philosophie) és metafizikára (Metaphysik) bontható. Az általános, a tudomány egészét átfogó filozó-

3. ábra: A tudományok rendszere Wundt szerint. Forrás: Wundt (1920b, 99. o.) hivatkozik rá: Fahrenberg, 2011, 197. o.

fiával szemben (a 3. ábra tetején ábrázolva) Wundt megkülönbözteti a témaspecifikus, egyedi tudományokat (Einzelwissenschaften). Ezek három főbb kategóriája: a matematika (Reine Mathematic), a természettudomány (Naturwissenschaften) és a bölcsészettudomány (Geisteswissenschaften). Míg a tiszta matematika aritmetikai és geometriai tartalmakra bontható, addig a természettudományok és a bölcsészettudományok három átfogó tudományos megközelítésre oszthatók, ezek: a fenomenológiai (Phänomenologische), a történeti (Genetische) és a rendszerszemléletű (Systematische) kérdésekkel foglalkozó tudományok.

Wundt a pszichológia (Psychologie) helyét a bölcsészettudomány fenomenológiai megközelítéséhez köti, és az egyének lelki jelenségeire fókuszáló pszichológia alá egyetlen résztémát rendel: a közösségekre jellemző pszichológiai jelenségeket kutató néplélektant (Völkerpsychologie).

Wundt idejében (gondolataiban?) tehát még nem diferenciálódott a pszichológia a ma ismert általános, személyiség-, fejlődés- és szociálpszichológia alaptudományi területekre, illetve az ezek kutatásain alapuló alkalmazott pszichológiákra. Ehelyett egyfajta általános és szociálpszichológiai jellegű (de különösen az utóbbi esetében nem teljesen a mai felfogásunkkal azonos tartalmú) pszichológiai témakörökre történő

felosztással találkozhatunk. Ez persze nem róható fel Wundt-nak – sőt: túlzó követelése is lenne az utókornak az, hogy egy tudományág hajnalán rögtön a több mint száz évvel későbbi tematikai felosztást várja el az úttörőktől. A pszichológus képzés ugyanakkor egyfajta Wundt-i örökségként még napjainkban is a bölcsészettudományokkal ápol szoros kapcsolatot, miközben (különösen az általános és klinikai lélektani területeken) a fiziológiai alapok is lényeges szerepet játszanak benne.

A lipcsei laboratórium

A Lipcsei Egyetem szervezeti keretei között Wundt 1879-ben hozta létre az első, kutatási és oktatási célokat egyaránt szolgáló pszichológiai laboratóriumot – ennek apropóján szokás az 1879. évszámot a pszichológia születésének évszámaként említeni.

Wundt kísérleti pszichológiai laboratóriuma kezdetben mindössze egyetlen helységről állt, melyben a korabeli kísérleti pszichológiai kutatásokat segítő eszközök voltak megtalálhatók: tachisztoszkópok, kronoszkópok, ingák, elektromos eszközök, időzítők és érzékszervek érzékenységét feltérképező eszközök. Ezek az eszközök már önmagukban is jelzik, hogy az érzékelés, a percepció, a reakcióidő, általában véve a napjainkban kognitív képességeknek, illetve folyamatoknak tekintett jelenségek vizsgálata nagy figyelmet kaphatott a laboratóriumban (4. ábra). Lényeges, hogy e kísérleti pszichológiai vizsgálatok sajátos eszközeként tekintették

4. ábra: Wundt és körülötte néhány tanítványa a laboratóriumban. Forrás: Cherry (2023)

magát a kutatót is: az introspekció (befelé figyelés, önmegfigyelés) módszerének alkalmazása során például a kutató egyszerre vált a vizsgálat vezetőjévé, eszközévé és tárgyává.

60 éves korára (1892 körül) Wundt már egy tizenegy helyiséggel rendelkező laboratóriumot működtetett.

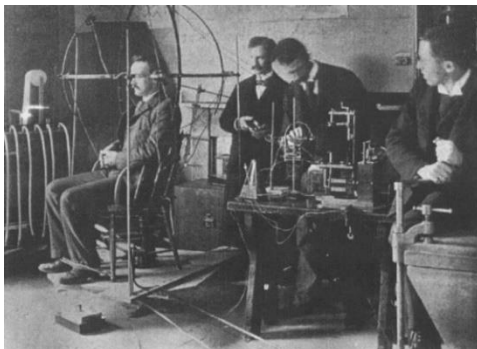
1894-ben a Wundt laboratórium volt a világ legnagyobb és legfejlettebb pszichológiai laboratóriuma (Psychologists Magazine, 2024)

Három évvel később, 1897-ben pedig már különálló laboratórium építésére kerülhetett sor. E laboratórium a második világháború során azonban megsemmisült.

A Wundt által létrehozott szellemi és fizikai (a laboratórium épületében és felszereltségében megmutakozó) munkakörnyezet már a saját korában világhíressé vált. Egyaránt nagy számban vonzotta a német és külföldi látogatókat, tanítványokat (5. ábra).

5. ábra: Életképek a Wundt laboratóriumából.

Forrás: Net1

Az első USA-beli kísérleti pszichológiai laboratóriumot 1883-ban Stanley Hall (Wundt egyik tanítványa) alapította a John Hopkins Egyetemen (lásd: Cherry, 2023).

A Wundt laboratórium produktivását jelzi többek között az is, hogy a 19. század utolsó két évtizedében Wundt tanítványai tizennégy, Hall tanítványai öt laboratóriumot alapítottak (Psychologists Magazine, 2024).

Összefoglalás

Noha a Wundt lipcsei pszichológiai laboratóriuma megalapításának dátumához szokás kötni a pszichológia születését, a fentiekből látható, hogy a „pszichológia”, illetve „pszichológus” szavak és a pszichológiai tárgyú témák már korábban ismertek voltak. Így általában véve helyesebb a pszichológia kezdeteiről beszélnünk, semmint egy meglehetősen önkényesen választott konkrét kezdetről.

Mindenesetre Wundt munkásságának kortársak általi elismertségét jelzi, hogy Lipcse és Mannheim városok díszpolgárává, 12 (német, illetve külföldi) tudományos társaság tiszteletbeli tagjává, 13 (német, illetve külföldi) akadémia levelező vagy külső tagjává választották (lásd: Fahrenberg, 2011). Tagadhatatlan, hogy Wundt munkássága hatalmas mértékben járult hozzá a pszichológia tudományának kialakításához, népszerűsítéséhez.

Irodalom:

- Baldwin, B.T. (1980). In memory of Wilhelm Wundt. In: W.G. Bringmann & R.D. Tweney (Eds.). *Wundt studies. A Centennial Collection* (pp. 280-308). Toronto: Hogrefe.
- Braun, L. (2001). *A filozófia története*. Holnap Kiadó, Budapest
- Bringmann, W. (1979). Wundt's „Principles of Physiological Psychology“: A biographical and

- bibliographical study. *Psychologische Beiträge*, 21, 159-173.
- Bringmann, W.G., Bringmann, N.J. & Balance, W.D.G. (1980). *Wilhelm Maximilian Wundt 1832-1874: The formative years*. In: Bringmann, W.G. & Tweney, E. D. (Eds.): *Wundt Studies*. Toronto: Hogrefe. pp.13-32.
- Bringmann, W.G., Bringmann, N.J. & Ungerer, G.A. (1980). The establishment of Wundt's laboratory: An archival and documentary study. In: Bringmann, W.G. & Tweney, E. D. (Eds.): *Wundt Studies*. Toronto: Hogrefe pp. 123-157.
- Casmann, O. (1594). *Psychologia anthropologica, sive animae humanae doctrina, methodice informata*. Hanau: Wilhelm Anton
- Cherry, K. (2023): *The First Experimental Psychology Lab*. megnytva: 2024.12.10. URL:<https://www.verywellmind.com/who-founded-the-first-psychology-lab-2795250>
- Diamond, S. (2001). Wundt before Leipzig. In: Rieber R. W. & Robinson D. K. (Eds.). *Wilhelm Wundt in history: The making of a scientific psychology* (2. ed.). (S. 1-68). New York: Kluwer-Academic.
- Fahrenberg, J. (2011). *Wilhelm Wundt – Pionier der Psychologie und Außenseiter? Leitgedanken der Wissenschaftskonzeption und deren Rezeptionsgeschichte*. URL: <http://www.jochen-fahrenberg.de>
- Freigius, J. T. (1574). *Quaestiones eothvae kai delivae seu logicae et ethicae*. Basel.
- Hall, G. S. (1912). Wilhelm Wundt. In Hall, G. S. (Ed.). *Founders of modern psychology*. New York (NY): D Appleton & Company. pp. 311–458. Doi: <https://doi.org/10.1037/10879-006>
- Hatfield, G. (2019). Rationalist Roots of Modern Psychology. In Robins, S., Symons, J. & Calvo, P. (Eds.) *The Routledge Companion to Philosophy of Psychology*. London (GB): Routledge, p.4.
- Herrmann, Th. (1996). Wilhelm Wundt. *Report Psychologie*, 21, (7), 520-525.
- Jahnke, J. (1998). Wilhelm Wundts akademische Psychologie 1886/87. Die Vorlesungsnachschriften von Albert Thumb, Freiburg. In: J. Jahnke, J. Fahrenberg, R. Stegie & E. Bauer (Hrsg.). *Psychologiegeschichte – Beziehungen zu Philosophie und Grenzgebieten*. München: Profil. S. 151-168
- Jovanović, Neven (2008). Vita Marci Maruli Spalatensis per Franciscum Natalem concivem suum composita (Životopis Marka Marulića Splićanina, sastavio njegov sugrađanin Frano Natalis). *Leksikon hrvatske književnosti: djela*. Zagreb: Školska knjiga. ISBN 953-0-61120-7
- Kim, A. (2006). Wilhelm Maximilian Wundt. In Zalta, E. N. (Ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2006 Edition). Megnytva: 2024.12.10. URL: <http://plato.stanford.edu/archives/su m2006/entries/wilhelm-wundt/>
- Krstić, K. (1964): Marko Marulic – The Author of the Term „Psychology”.

- Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabensis*, no. 36, pp. 7-13.
Megnyitva: 2024.12.110. URL: <https://psychclassics.yorku.ca/Krstic/marulic.htm>
- Lamberti, G. (1995). *Wilhelm Maximilian Wundt (1832-1920)*. Bonn: Deutscher Psychologen Verlag.
- Luccio, R. (2013). Psychologia – the birth of a new scientific context. *Annual Review of Psychology*, 20, 5-14.
- Meischner, W. & Eschler, E. (1979). *Wilhelm Wundt*. Leipzig: Urania.
- Meischner-Metge, A. (1990). Aus dem Briefwechsel Wilhelm Wundts. In: Schröder, H. & Reschke, K. (Hrsg.). *15 Jahre Psychologie an der Alma mater Lipsiensis. Standpunkte und Perspektiven*. Leipzig: Karl-MarxUniversität.
- Meischner-Metge, A. (1998). Wilhelm Wundt und Hugo Münsterberg – ihr Verhältnis im Spiegel des Briefwechsels aus dem Wundtnachlaß der Universität Leipzig. In: Jahnke, J.; Fahrenberg, J.; Stegie, R. & Bauer, E. (Hrsg.). *Psychologiegeschichte – Beziehungen zu Philosophie und Grenzgebieten*. München: Profil. S. 267-283.
- Meischner-Metge, A. (2003). Wilhelm Wundt und seine Schüler. In: Brauns H. P. (Hrsg.). *Zentenarbetrachtungen. Historische Entwicklungen in der neueren Psychologie bis zum Ende des 20. Jahrhunderts*. Frankfurt a.M.: Peter Lang. S. 156- 166.
- Meischner-Metge, A. (2006). „Völkerpsychologie“ oder allgemeine „Entwicklungspsychologie“? Zur WundtKrüger-Deklarationsdiskussion. In: Jüttemann, G. (Hrsg.). *Wilhelm Wundts anderes Erbe. Ein Missverständnis löst sich auf*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. S. 81-87.
- Métraux, A. (1980). Wilhelm Wundt und die Institutionalisierung der Psychologie. Ein Beitrag zu einem kontroversen Kapitel der Psychologiegeschichte. *Psychologische Rundschau*, 31, 84-98.
- Montgomery, A. (2018): *A History of Psychology*. Megnyitva: 2024.12.10. URL: <https://slideplayer.com/slide/12507566>
- Net1. Megnyitva: 2024.12.10. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=162497434418026&id=162383647762738&rdid=dQNptSfBAO53uc2r#
- O'Donnell, K. (2006). *Eszmék története*. Magyar könyvklub Rt., Budapest
- Petersen, P. (1925). *Wilhelm Wundt und seine Zeit*. Stuttgart: Frommanns Verlag
- Peschkau, Emil (Ed.)(1902/1903): *Weltrundschau zu Reclams Universum 1902*. Leipzig: Reclam o.J. A kép szerzője: ismeretlen. Megnyitva: 2024.03.11. URL: <https://jenikirbyhistory.getarchive.net/amp/topics/weltrundschau+zu+reclams+universum+1902?page=2>
- Plato (1997a). Phaedrus. In Cooper, J. M. & Hutchinson, D. S. (Eds.). *Plato – Complete Works*. Indianapolis: Hackett Publishing Company. pp. 506-556.
- Plato (1997b). Phaedo. In Cooper, J. M. & Hutchinson, D. S. (Eds.). *Plato –*

- Complete Works*. Indianapolis: Hackett Publishing Company. pp. 49-100.
- Plato (1997c). Republic. In Cooper, J. M. & Hutchinson, D. S. (Eds.). *Plato – Complete Works*. Indianapolis: Hackett Publishing Company. pp. 971-1223.
- Psychologs Magazine (2024): *The First Experimental Psychology Laboratory*. Megnyitva: 2024.12.10. URL: https://www.psychologs.com/the-first-experimental-psychology-laboratory/?srsltid=AfmBOoq4gn4BqWkzhi7Xp6FoPUL1nCZxK0jjMKcAssp2_MXw8LXv8
- Ross, W. D. (1984). Metaphysics. In Barnes, J. (Ed.), *Complete Works of Aristotle, Volume 2: The Revised Oxford Translation* (REV-Revised). Princeton (NJ): Princeton University Press. pp. 1552–1728. Doi: <https://doi.org/10.2307/j.ctt6wq12z.12>
- Ross, W. D., & Urmsion, J. O. (1984). Nicomachean Ethics. In Barnes, J. (Ed.), *Complete Works of Aristotle, Volume 2: The Revised Oxford Translation* (REV-Revised). Princeton (NJ): Princeton University Press. pp. 1729–1867. Doi: <https://doi.org/10.2307/j.ctt6wq12z.13>
- Schlotte, F. (1955/56). *Beiträge zum Lebensbild Wilhelm Wundts aus seinem Briefwechsel*. Wiss. Z. KarlMarx-Universität, 5, 333-349.
- Smith, J. A. (1984). On the Soul. In Barnes, J. (Ed.), *Complete Works of Aristotle, Volume 1: The Revised Oxford Translation*. Princeton (NJ): Princeton University Press. pp. 641–692. Doi: <https://doi.org/10.2307/j.ctt5vjv4w.17>
- Sprung, L. (1979). Wilhelm Wundt – Bedenkenswertes und Bedenkliches aus seinem Lebenswerk. In Eckardt, G. (Hrsg.). *Zur Geschichte der Psychologie*. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften. S. 73-82.
- Steinberg, H. (Hrsg.) (2002). *Der Briefwechsel zwischen Wilhelm Wundt und Emil Kraepelin. Zeugnis einer jahrzehntelangen Freundschaft*. Bern: Huber.
- Takasuma, M. (2001). The Wundt Collection in Japan. In: Rieber, R. W. & Robinson, D. K. (Eds.). *Wilhelm Wundt in history: The making of a scientific psychology*. New York: Kluwer-Academic. pp. 251-258.
- Titchener, E.B. (1980). Wilhelm Wundt. In: Bringmann W. G. & Tweney, E. D. (Eds.): *Wundt Studies*. Toronto: Hogrefe. (S. 309- 325) (ursprünglich in: *American Journal of Psychology*, 1921, 32, 161-178)
- Turgonyi, Z. (2001). *A filozófia alapjai*. Egyházfórum Alapítvány, Budapest
- Ungerer, G. A. (1980). Wilhelm Wundt als Psychologe und Politiker. *Psychologische Rundschau*, 31, 99-110.
- Wade, N.J., Sakurai, K. & Jiro Gyoba, J. (2007). Guest editorial essay. Whither Wundt? *Perception* 36, 163- 166.
- Wontorra, M. (2009). *Frühe apparative Psychologie*. Tönning: Der Andere Verlag.

- Wundt, Wilhelm (1853). Über den Kochsalzgehalt des Harns. *Journal für praktische Chemie* 59: 354-363
- Wundt, Wilhelm (1862): *Beiträge zur Theorie der Sinneswahrnehmung*. Leipzig und Heidelberg: C.F. Winter'sche Verlagshandlung. Megnyitva: 2024.10.19. URL: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10369804?page=,1>
- Wundt, W. (1874). *Grundzüge der physiologischen Psychologie*. Leipzig: Engelmann.
- Wundt, W. (1920a). *Erlebtes und Erkanntes*. Stuttgart: Kröner.
- Wundt, W. (1920b). *Logik II. Eine Untersuchung der Prinzipien der Erkenntnis und der Methoden wissenschaftlicher Forschung*. Stuttgart: Enke.